

4. Blok stan

4.3. Podsystem monitoringu jakości gleby i ziemi

Na terenie województwa podkarpackiego powierzchnia użytków rolnych wynosi 807,9 tys. hektarów, z czego 71 % stanowią grunty orne. Wyróżnia się trzy zasadnicze pasma produkcji rolnictwa:

- Pasma północne, gdzie przeważają gleby biellicowe i brunatne, w większości kwaśne, ubogie w składniki pokarmowe, w klasach bonitacyjnych od IV do VI. W dolinach rzek występują niewielkie połacie mad, a w północno wschodniej części rejonu także czarne ziemie;
- Pasma środkowo-wschodnie określane jako Pogórze Karpackie. Występujące tutaj gleby należą do bardzo dobrych i dobrych, głównie w klasach od I do IV, z przewagą kompleksów pszennych;
- Pasma południowe, najbardziej zróżnicowane pod względem rzeźby terenu oraz warunków klimatycznych. Przeważają tutaj gleby biellicowe i brunatne w III-VI klasie bonitacyjnej o ograniczonej przydatności rolniczej.

W 2007 roku w ramach podsystemu monitoringu jakości gleby i ziemi będą realizowane dwa zadania, stanowiące kontynuację dotychczasowych prac:

- Badania i ocena chemizmu gleb ornyc;
- Prowadzenie zbiorczych zestawień zarejestrowanych przez starostę terenów, na których wystąpiło przekroczenie standardów jakości gleby i ziemi. Obowiązek prowadzenia monitoringu jakości gleby i ziemi wynika z zapisów art. 26 oraz art.109 ustawy – Prawo ochrony środowiska i zgodnie z nimi, okresowe badania jakości gleby i ziemi należą do zadań własnych starosty.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 roku w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi określa wartości dopuszczalne stężeń w glebie lub ziemi wybranych zanieczyszczeń organicznych i nieorganicznych, metali, środków ochrony roślin. Rozporządzenie określa dopuszczalne zawartości niektórych substancji w glebie lub ziemi, zróżnicowane dla poszczególnych grup rodzajów gruntów według ich funkcji aktualnej lub planowanej.

Badanie gleby lub ziemi pozwala na zidentyfikowanie obszarów, na których istnieje ryzyko, że zostały przekroczone standardy jakości. Przebiega ono w trzech etapach:

- Etap pierwszy – ustalenie listy substancji, których występowanie jest spodziewane ze względu na prowadzoną na danej nieruchomości lub w jej sąsiedztwie działalność,
- Etap drugi – prowadzenie pomiarów wstępnych, których celem jest ustalenie czy wytypowane substancje faktycznie występują w glebie lub ziemi,
- Etap trzeci – badania szczegółowe w celu określenia poziomu stężenia substancji i ocena zanieczyszczenia gleby lub ziemi.

W przypadku stwierdzenia naruszenia standardów jakości gleby lub ziemi, wojewódzki inspektor ochrony środowiska, zgodnie z przepisem art. 109 ust. 6 ustawy Prawo ochrony środowiska, przekazuje staroście wyniki pomiarów.

4. Blok stan

4.3. Podsystem monitoringu jakości gleby i ziemi

Zadaniem starosty jest prowadzenie publicznie dostępnych rejestrów terenów, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości ziemi, wraz ze wskazaniem obszarów wymagających rekultywacji.

Pomocny przy realizacji tego obowiązku przez starostów jest opracowany w serii Biblioteki Monitoringu Środowiska przez Inspekcję Ochrony Środowiska poradnik metodyczny dla administracji pt. „Wyznaczanie obszarów, na których przekroczone są standardy jakości gleb”.

Przepisy ustawy Prawo ochrony środowiska nakładają na władającego powierzchnią ziemi, na której występuje zanieczyszczenie gleby lub ziemi, obowiązek przeprowadzenia rekultywacji.

Monitoring chemizmu gleb ornych Polski

Badania chemizmu gleb pozwalają na obserwację zmian różnych cech gleb użytkowanych rolniczo, szczególnie właściwości chemicznych, które zachodzą w określonych przedziałach czasu pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka.

Zadanie stanowi trzeci cykl badań, które są przeprowadzane przez resort rolnictwa co 5 lat i będą kontynuowane, zgodnie z dotychczasowym programem. W 2007 roku będą wykonywane analizy fizyko-chemiczne próbek pobranych z profili glebowych w pełnym zakresie, w tym ocena i graficzna interpretacja wyników badań. Działania takie wymagają 3-letniego okresu realizacji.

Bazę krajowego monitoringu jakości gleb użytkowanych rolniczo stanowi sieć punktów kontrolnych reprezentowanych przez 216 profili glebowych, spośród których 16 zlokalizowano na terenie województwa podkarpackiego. Badania gleb prowadzone są w cyklach 5-letnich przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, który sprawuje również nadzór merytoryczny nad monitoringiem gleb. Oznaczonych zostanie ok. 40 parametrów fizyko-chemicznych.

Punkty pomiarowo-kontrolne badania gleb zlokalizowane są na glebach użytkowanych rolniczo na terenie całego kraju. Nowy cykl badawczy rozpoczął się poborem próbek jeszcze w 2005 roku a w 2007 roku zostanie zrealizowany jego ostatni etap.

Analogicznie, jak w latach poprzednich, w wyznaczonych punktach pobrane zostaną próbki profili glebowych, a następnie oznaczone zostaną następujące wskaźniki: skład granulometryczny (8 frakcji), % próchnicy, % CaCO_3 , pH, kwasowość hydrolityczna i wymienna, zawartości przyswajalnych dla roślin form: fosforu (P_2O_5), potasu (K_2O), magnezu (Mg) i siarki (S- SO_4), zawartości azotu ogólnego, węgla organicznego, wielopierścieniowych węglowodorów organicznych (WWA), wymiennego wapnia, potasu, magnezu i sodu, przewodnictwo elektrolityczne i radioaktywność. Obliczone zostaną również: stosunek węgla do azotu (C:N), zasolenie gleby, kationowa pojemność sorpcyjna, suma zasad wymiennych oraz stopień wysycenia kationami zasadowymi. W próbkach glebowych oznaczona zostanie również zawartość rozpuszczalnych form: wapnia (Ca), magnezu (Mg), potasu (K), sodu (Na), glinu (Al.), żelaza (Fe), fosforu (P), manganu (Mn), kadmu (Cd), miedzi (Cu), chromu (Cr), niklu (Ni), ołowiu (Pb), cynku (Zn), kobaltu (Co), wanadu (W), litu (Li), berylu (Be), strontu (Sr) i lantanu (La).

4. Blok stan

4.3. Podsystem monitoringu jakości gleby i ziemi

Prowadzenie zbiorczych zestawień zarejestrowanych przez starostę terenów, na których wystąpiło przekroczenie standardów jakości gleby i ziemi

Zadanie wiąże się z nałożonym na starostę w art. 110 ustawy – Prawo ochrony środowiska obowiązkiem prowadzenia okresowych badań jakości gleby i ziemi, w powiązaniu z obowiązkiem prowadzenia rejestrów terenów, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby lub ziemi, z wyszczególnieniem obszarów, na których obowiązek rekultywacji obciąża starostę. Wypełnienie tego obowiązku wymaga przeprowadzenia cyklu badań monitoringowych na obszarze potencjalnie zagrożonym skażeniem gleb, w zakresie ustalonym w wyniku badań wstępnych. W ramach tego zadania przewiduje się prowadzenie przez WIOŚ, na podstawie rejestrów prowadzonych przez starostów, zbiorczych wojewódzkich zestawień zarejestrowanych terenów zanieczyszczonych a następnie przekazywanie tych informacji do GIOŚ.

W ramach zadania wypełniane będą zobowiązania Polski wynikające ze współpracy z Europejską Agencją Środowiska w ramach EIONET, które obejmują przekazywanie informacji dotyczących lokalnych skażeń gruntów. Dodatkowo informacja krajowa o terenach zanieczyszczonych będzie pomocna we wdrażaniu założeń Tematycznej Strategii Ochrony Gleb w Europie, a następnie projektowanej Ramowej Dyrektywy Glebowej.

W latach 2008-2009 zakres zadań podsystemu może ulec zmianom w związku z nowymi wspólnotowymi regulacjami prawnymi, które będą wynikać z opracowywanej przez Komisję Europejską, Tematycznej Strategii Ochrony Gleb w Europie i Ramowej Dyrektywy Glebowej.

Rozpowszechnianie wyników badań gleb

Wyniki oceny jakości gleb w Polsce prezentowane są na stronie internetowej GIOŚ: www.gios.gov.pl oraz w ukazującej się co 5 lat publikacji Biblioteki Monitoringu Środowiska „Monitoring chemizmu gleb ornych Polski”. Przewiduje się, że wyniki kolejnego cyklu badawczego będą dostępne na przełomie roku 2007 i 2008.

Dane dotyczące wykorzystania i ochrony powierzchni ziemi i gleby w Polsce zawarte są również w roczniku statystycznym „Ochrona środowiska”, wydawanym corocznie przez Główny Urząd Statystyczny.